

MemoriiJurnale

Salvador Dalí — pictor, desenator și scriitor spaniol — s-a născut la 11 mai 1904 la Figueras, în Catalonia, ca fiu al unui notar. Studiază la Academia de Belle-Arte „San Fernando“ din Madrid (1921–1925) cu pictorul Moreno Carbonero. După o perioadă neoimpresionistă, Dalí se apropie de tehnicile cubiste, apoi de mișcarea suprarealistă, pe care o descoperă odată cu stabilirea sa la Paris, în 1927. În grupul suprarealiștilor o cunoaște pe viitoarea sa soție, Gala, împreună cu care se va stabili, din 1930, la Cadaqués, în Spania. Dalí este creatorul unei iconografii originale, cu dominantă sexuală și morbidă. Titlurile tablourilor conțin adesea aluzii freudiene. Aduce, în cadrul suprarealismului, o metodă pe care o denumește „paranoic-critică“.

Salvador Dalí a murit în 1989.

A creat costume și decoruri pentru balet (*Labirintul* — 1941, *Tristan nebun* — 1944) și a realizat ilustrații la *Cântecele lui Maldoror* de Lautréamont și *Don Quijote* de Cervantes. A colaborat cu Luis Buñuel la realizarea peliculelor *Câinele andaluz* (1929) și *Vârsta de aur* (1930). Între scrierile sale cele mai cunoscute se numără: *La conquête de l'irrationnel* (1935) și *La vie secrète de Salvador Dalí* (1942). Dintre tablourile sale cele mai cunoscute amintim: *Persistența memoriei* (1931), *Girafa în flăcări* (1935), *Presimțirea războiului civil* (1936), *Metamorfoza lui Narcis* (1937), *Fecioara de la Port Lligat* (1949), *Descoperirea Americii de către Cristofor Columb* (1960).

SALVADOR DALÍ

Jurnalul unui geniu

Introducere și note de
MICHEL DÉON

Traducere din franceză de
TANIA RADU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Ioana Dragomirescu Mardare
Redactor: Vlad Russo
Corector: Maria Mușuroiu

Tipărit la C.N.I. Coresi

Salvador Dalí
Journal d'un génie
© Les Éditions de la Table Ronde, 1964
All rights reserved.

© HUMANITAS, 1993, 2012 pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DALÍ, SALVADOR
Jurnalul unui geniu / Salvador Dalí; introd. și note de Michel Déon;
trad.: Tania Radu. – București: Humanitas, 2012
ISBN 978-973-50-3540-2
I. Déon, Michel (pref.)
II. Radu, Tania (trad.)
821.134.2-94=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Dedic această carte
GENIULUI MEU GALA GRADIVA,
ELENA DIN TROIA,
SFÂNTA ELENA,
GALA GALATEA PLACIDA

PROLOG

„Între un om și altul
sunt deosebiri mai mari decât
între două animale din specii diferite.“

Michel de Montaigne

De la Revoluția franceză încoace, se dezvoltă o păcătoasă tendință cretinizantă de a gândi individul global, de a considera că geniile sunt (dincolo de opera lor) ființe obișnuite, mai mult sau mai puțin asemănătoare în toate cele cu muritorii de rând. Ceea ce nu e adevărat. Și dacă e fals în cazul meu, care sunt, pentru epoca noastră, geniul cu cea mai vastă spiritualitate, un adevărat geniu modern, este cu atât mai puțin adevărat în cazul acelor genii care au întrupat culmile Renașterii, precum Rafael — geniu de sorginte aproape divină.

Această carte va dovedi că viața de fiecare zi a unui geniu, somnul lui, digestia, extazele, unghiile lui, gripele lui, sângele, viața și moartea lui sunt esențialmente diferite de ale celorlalți oameni. Această carte unică este deci primul jurnal scris de un geniu. Și încă de unicul geniu care a avut șansa unică de a se fi însurat cu geniala Gala — unica femeie mitică a zilelor noastre.

Desigur, nu totul va fi spus acum. În acest jurnal, care acoperă anii '52–'63 din viața mea re-secretă, vor fi și pagini albe. La rugămintea mea și cu acordul editorului, anumiți ani și anumite zile trebuie să rămână încă inedite. Regimurile democratice nu sunt apte să primească revelațiile năucitoare pe care obișnuiesc să le fac. Paginile inedite vor apărea mai târziu, în cele opt volume care vor urma primei serii a *Jurnalului unui geniu*, dacă împrejurările o vor îngădui; iar dacă nu, în cea de-a doua serie, atunci când Europa își va fi redobândit monarhiile tradiționale. În așteptarea acelor vremi, vreau

să-mi țin cititorul cu sufletul la gură și să-l fac să cunoască tot ce poate fi cunoscut despre atomul Dalí.

Acestea sunt motivele unice și minunate, dar nu mai puțin adevărate, pentru care ceea ce urmează, de la început și până la sfârșit (și fără vreo contribuție din partea mea), va fi genial în fiecare moment și într-un fel ineluctabil, pentru simplul motiv că e vorba de Jurnalul fidel al credinciosului și umilului dumneavoastră servitor.

1952

MAI

Port Lligat, 1

„Erou este acela
care se împotrivesc autorității paterne
și o învinge.“

Sigmund Freud

Ca să scriu cele ce urmează, mi-am pus niște pantofi de lac pe care nu i-am putut încălța niciodată prea mult timp, pentru că mă strâng cumplit. De obicei, mi-i pun înaintea de vreo conferință. Strânsoarea lor dureroasă asupra picioarelor îmi ascute la maximum virtuțile oratorice. Durerea asta acută și teribilă mă face să cânt ca o privighetoare sau ca acei cântăreți napolitani care poartă, și ei, pantofi prea strâmți. Voluptatea fizică viscerală, tortura cotropitoare pe care mi-o provoacă pantofii mei de lac mă obligă să storc din cuvinte adevăruri condensate, sublime, cărora suprema închiziție a durerii din picioare le conferă valoare generalizantă. Îmi pun deci pantofii și încep să scriu în chip masochist, pe îndelete, despre cum am fost exclus din grupul suprarealiștilor. Mă doare-n cot de calomniile pe care le-ar putea scorni despre mine André Breton, care nu-mi iartă că sunt ultimul și singurul suprarealist; dar trebuie să știe toată lumea într-o bună zi — când vor apărea aceste pagini — cum s-au petrecut de fapt lucrurile. Pentru asta, sunt nevoit să mă întorc în copilărie. N-am reușit niciodată să fiu un elev mediocru. Când păream opac la orice fel de învățătură, dovedind spiritul cel mai obtuz cu putință de pe fața pământului, când mă aruncam cu frenezie în studiu, cu o răbdare și o plăcere care derutau pe toată lumea. Dar pentru ca zelul să-mi fie stimulat, aveam nevoie să fac numai lucruri plăcute. Odată stârnit, arătam o foame devorantă de învățătură.

Întâiul meu profesor, Don Esteban Trayter¹, mi-a repetat vreme de un an de zile că Dumnezeu nu există. El mai adăuga hotărât că religia e o „treabă de muieri“. În ciuda vârstei mele fragede ideea m-a cucerit. Mi se părea de o evidență strigătoare la cer. Puteam s-o verific în fiecare zi în familie, unde numai femeile se duceau la biserică, în vreme ce tata refuza cu încăpățănare s-o facă, declarându-se liber-cugetător. Și ca să-și apere și mai bine libertatea de gândire, își presăra toate frazele, cât de scurte ar fi fost, cu enorme și pitorești înjurături. Iar dacă se găsea careva să se indigneze, se mulțumea să repete o vorbă a prietenului său, Gabriel Alamar: „Nu există podoabă mai frumoasă pentru limba catalană decât înjurătura.“

Am povestit în altă parte tragică viața a tatălui meu. E demnă de Sofocle. Tata este într-adevăr omul pe care nu numai că l-am admirat, dar l-am și imitat cu înverșunare, cu toate că l-am făcut atâta să sufere. Mă rog lui Dumnezeu să-l aibă în paza și în slava Lui — unde nici nu mă îndoiesc că se găsește deja —, căci în ultimii trei ani de viață a trecut printr-o profundă criză religioasă, care i-a adus mângâierea și iertarea ultimei împărțășanii.

Dar în vremea aceea a copilăriei, când spiritul meu căuta să atingă cunoașterea, nu găseam în biblioteca tatei decât cărți ateiste. Răsfoindu-le, am învățat, temeinic și fără să trec cu vederea nici o dovadă posibilă, că Dumnezeu nu există. I-am citit cu o răbdare incredibilă pe Enciclopediști, pe care azi îi găsesc insuportabil de plicticoși. Fiecare pagină din *Dicționarul filozofic* al lui Voltaire mi-a pus la îndemână alte și alte argumente de ordin juridic (foarte asemănătoare cu ale tatei, care era notar) referitoare la inexistența lui Dumnezeu.

Când am deschis pentru prima oară un volum de Nietzsche, am fost profund șocat. Nietzsche îndrăznește să afirme, negru pe alb, că „Dumnezeu a murit“! Cum!? Eu tocmai învă-

¹ În *Ma vie secrète* (Editions de la Table Ronde), Dalí a povestit despre acest bizar profesor care a reușit, în primul an de școală, să-l dezvețe de puținul pe care-l știa: ceva alfabet, câteva cifre.

țasem că Dumnezeu nu există și iată că acum cineva îmi anunța decesul lui! Așa s-au născut primele mele îndoieli. Zarathustra mi s-a părut un erou măreț. Îi admiram tăria de caracter, dar, în același timp, găseam că se trădează prin puerilități, pe care eu, Dalí, le depășisem. Cândva, aveam să fiu mai mare decât el! Chiar a doua zi după prima mea lectură din *Așa grăit-a Zarathustra* îmi făcusem deja o idee asupra lui Nietzsche. Era o ființă slabă, care nu avusese tăria să nu înnebunească, deși, în acest domeniu, esențial este tocmai să nu înnebunești. Din aceste reflecții s-a născut și prima mea deviză, care avea să devină tema vieții mele: „Singura diferență dintre mine și un nebun este că eu nu sunt nebun!“ În trei zile l-am asimilat pe Nietzsche. O dată încheiat acest dejun sălbatic, nu mi-a mai rămas decât un singur oscior de ronțait din personalitatea filozofului: mustățile! Federico Garcia Lorca, fascinat de mustața lui Hitler, avea să proclame mai târziu că „mustața reprezintă constanta tragică a chipului bărbătesc“. Or, eu, până și prin mustăți, aveam să-l întrec pe Nietzsche! Ale mele nu vor fi așa de deprimate, de catastrofice, așa de copleșite de muzică wagneriană și de cețuri. Nu! Vor fi subțiri, imperia- liste, ultra-raționaliste și vor ținti către cer, ca misticismul vertical, ca syndicatele verticale spaniole.

Dacă Nietzsche, în loc să-mi adâncească și mai tare ateis- mul, mi-a trezit, dimpotrivă, primele întrebări și îndoieli de natură pre-mistică, a căror glorioasă încoronare avea să fie anul 1951, când am scris *Manifestul*¹, personalitatea lui în schimb, sistemul lui hirsut, atitudinea lui intransigentă față de vir- tuțile plângăcioase și sterilizante ale creștinismului au con- tribuit, interior, la dezvoltarea instinctelor mele antisociale și antifamiliale, iar exterior, la conturarea profilului meu. De cum am citit *Zarathustra*, mi-am lăsat niște favoriți imenși, care mi-au acoperit obrazul pâna la colțurile gurii, iar părul meu de abanos a crescut lung, ca al femeilor. Nietzsche a tre- zit în mine ideea de Dumnezeu. Dar, în același timp, arhetipul

¹ *Manifeste mystique*, de Salvador Dalí (Paris, 1952).

pe care el îl propunea admirației mele și pe care-l imitam, a fost de ajuns ca să mă arunce în afara familiei. Am fost alungat pentru vina de a fi studiat prea conștiincios buchea ateismului anarhist din cărțile tatei; or, tata nu putea accepta totuși să-l întrec aproape în toate, și mai ales, la înjurături — mult mai afurisite ca ale lui.

Am petrecut cei patru ani dinaintea alungării mele din familie într-o stare de „subversiune spirituală“ constantă și intensă. Patru ani cu adevărat nietzscheeni. Dacă n-aș plasa-o în acea atmosferă, existența mea de atunci ar părea de neînțeles. Aceea e și epoca întemnițării mele la Gerona. Atunci mi s-a respins și un tablou la Salonul de toamnă de la Barcelona, pe motiv că era obscen. Tot atunci am scris, împreună cu Buñuel, acele scrisori injurioase la adresa medicilor umaniști și a celor mai prestigioase figuri ale Spaniei, inclusiv la adresa premiatului Nobel, Juan Ramon Jimenez. În marea lor majoritate, aceste manifestări erau absolut nedrepte, dar așa înțelegeam eu să-mi afirm „voința de putere“ și să-mi demonstrez mie însumi că eram încă imun la remușcări. Supra-omul meu avea să fie pur și simplu o femeie, supra-femeia Gala.

Când au văzut suprarealiștii, în casa tatei de la Cadaqués, tabloul pe care tocmai îl pictasem și pe care Paul Eluard l-a botezat *Joc lugubru*, au fost scandalizați, din pricina elementelor scatologice, anale ale imaginii reprezentate. Gala, mai ales, mi-a făcut praf lucrarea, cu o vehemență care atunci m-a scos din sărite, dar pe care mai târziu am învățat s-o ador. Mă pregăteam să intru în grupul lor; le studiasem cu atenție, puricându-le, lozincile și temeile. Mă socoteam edificat: era vorba de transcrierea spontană a gândului, fără nici un control din partea rațiunii, a esteticii sau a moralei. Și uite că înainte chiar de a face parte din grupul lor, cu cea mai bună credință din lume, se și exercitau asupra mea constrângeri care semănau cu ale familiei mele. Gala a fost prima care m-a avertizat că mă așteaptă același fel de contestări printre suprarealiști ca oriunde în altă parte și că, în fond, nu erau decât niște burghezi. Credea că trebuie să rămân deoparte

de orice grupare artistică ori literară dacă vreau să-mi conserv puterea. Cu o intuiție care o depășea atunci pe a mea, Gala mai credea și că originalitatea metodei mele de analiză paranoic-critică ar fi făcut din oricare membru al grupului un șef de nouă școală, de sine stătătoare. Dar dinamismul meu nietzschean n-a vrut s-o asculte. Am refuzat categoric să-i consider pe suprarealiști drept un grup literar și artistic ca oricare altul. Credeam că sunt capabili să elibereze omul de tirania „lumii practice raționale“. Aveam să devin un Nietzsche al iraționalului. Eu, raționalistul înrăit, eram singurul care știa ce vrea: n-aveam să mă las îngenuncheat de irațional de dragul iraționalului, de iraționalul narcisiac și receptiv așa cum îl practicau ceilalți, ci, dimpotrivă, aveam să dau marea bătălie pentru „cucerirea iraționalului“¹. În vremea asta amicii mei puteau să se lase pradă iraționalului, cedând, ca atâția alții, inclusiv Nietzsche, în fața acestei slăbiciuni romantice.

Așadar, bine îmbibat de tot ce publicaseră suprarealiștii, de Lautréamont și marchizul de Sade, mi-am făcut intrarea în grup, înarmat cu buna mea credință foarte iezuită, dar cu gândul ascuns de a ajunge repede lider. De ce m-aș fi împiedicat în scrupule creștine față de noul meu părinte, André Breton, când n-o făcusem nici cu tatăl care într-adevăr îmi dăduse viață?

Am luat deci suprarealismul în serios, fără să neglijez nici sângele, nici excrementele de care erau pline ochi toate diatribele lor. Așa cum mă silisem să ajung un ateu desăvârșit citind cărțile tatei, am fost un ucenic atât de studios într-ale suprarealismului, încât, în scurtă vreme, am devenit singurul „suprrealist integral“. Într-atât încât am fost expulzat din grup pentru că eram prea suprrealist. Motivele invocate mi s-au părut a fi de același soi cu acelea pentru care fusesem exclus din familie. Gala-Gradiva, „cea care înaintază“, „Imaculata intuiție“ avusese încă o dată dreptate. Azi, pot să spun că, dintre toate certitudinile mele, numai două nu se

¹ *La Conquête de l'irrationnel*, de Salvador Dalí (Editions surréalistes, 1935).

explică prin propria mea voință de putere: credința în Dumnezeu, regăsită după 1949, și faptul că Gala va avea întotdeauna dreptate când e vorba de viitorul meu.

Când Breton a descoperit pictura mea s-a arătat șocat de elementele scatologice care o „maculau“. Am fost uimit de una ca asta. Debutam în plin c...., ceea ce, din punct de vedere psihanalitic, putea fi interpretat ca o bună prevestire relativă la aurul care amenința — din fericire! — să mă acopere. Viclean, am încercat să le bag în cap suprarealiștilor că amănuntele mele scatologice aveau să poarte noroc mișcării. Degeaba am invocat, ca argument, întreaga iconografie digestivă prezentă în toate epocile și la toate civilizațiile: găina cu ouăle de aur, delirul intestinal al Danaei, măgarul care făcea balegă de aur, nu s-au lăsat convingși. Eu eram însă hotărât. Dacă nu voiau să accepte c..... pe care atât de generos li-l ofeream, aveam să-mi păstrez bogăția și aurul numai pentru mine. Faimoasa anagramă inventată cu mare caznă, douăzeci de ani mai târziu, de Breton — „Avida Dollars“ — ar fi putut fi lansată încă de atunci, ca profeție.

Mi-a fost de-ajuns o săptămână petrecută în grupul suprealist ca să descopăr că Gala avea dreptate. Până la un punct, mi-au tolerat elementele scatologice. În schimb, alte câteva lucruri au fost declarate „tabu“. Recunoșteam interdicțiile de altădată ale familiei mele. Sângele era permis. Puteam să adaug și puțin caca. Dar n-aveam dreptul la caca pur și simplu. Puteam să pictez sexuri, dar nu fantasmе anale. Anusul era foarte rău văzut! Le plăceau destul lesbienele, nu și pederăștii. În vise, sadismul, umbrelele și mașinile de cusut puteau fi folosite la discreție, în schimb — excepție făceau doar profanii —, orice element religios era interzis, chiar dacă avea aspect mistic. Dacă îți apărea în vis o Madonă de Rafael nu puteai să pomenești de ea fără un pic de blasfemie...

Deveneam, cum am mai spus, suprarealist sută la sută. Conștient de buna mea credință, m-am hotărât să împing experiența până la ultimele consecințe — contradictorii. Eram gata să acționez cu ipocrizia aceea mediteraneană și paranoică

CUPRINS

Introducere	7
Prolog	11
1952	13
1953	77
1954	109
1955	113
1956	123
1957	141
1958	155
1959	171
1960	175
1961	187
1962	191
1963	199
Anexe	203